

ОХУ БА БАРУУНЫ ОРНУУДЫН ХАРИЛЦАА: АНУ, ЕВРОПЫН ХОЛБООНООС ОХУ-ЫН ЭСРЭГ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ХОРИГ АРГА ХЭМЖЭЭ, ҮР ДАГАВАР

Д.БАДРАЛ

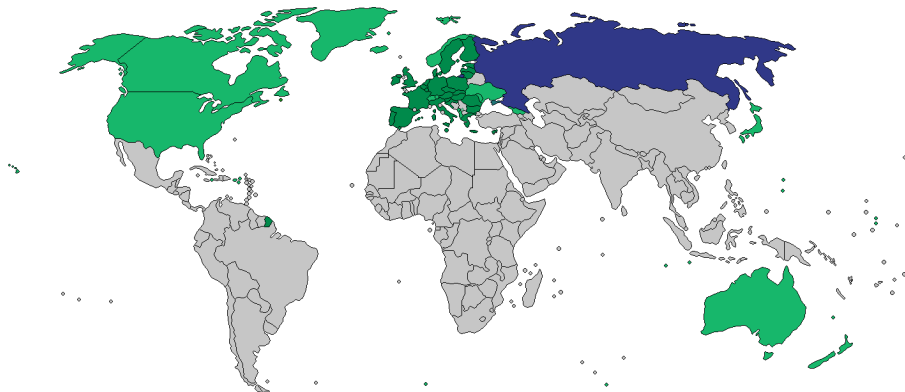
Үндэсний Тагнуулын академийн дэд профессор

Европын холбоо, АНУ-аас ОХУ-ын эсрэг хэрэгжүүлсэн хориг арга хэмжээ

1. *Европын холбоо, АНУ-аас ОХУ-ын эсрэг хориг үүсгэх шалтгаан*

1.1 *Крымийн хойг болон Донецк, Луганск дахь зэвсэгт мөргөлдөөн*

2014 онд Крым хойгийг ОХУ-д нэгтгэсэн болон Украины зүүн хэсгийн Луганск, Донецк мужуудад үүссэн зэвсэгт мөргөлдөөнтэй холбоотойгоор ОХУ-ын эсрэг явуулсан улс төр, эдийн засгийн хориг арга хэмжээ болон Оросын хариу хориг арга хэмжээнүүд тус тус явагдсан билээ.

■ Европын холбоо ■ Бусад улсууд ■ ОХУ

Зураг. ОХУ-ын эсрэг хориг арга хэмжээнд оролцож буй улсууд:

ОХУ-ыг олон улсын тавцанд тусгаарлаж, ганцаардуулах зорилготой хориг арга хэмжээний санаачлагч нь АНУ^{1,2} байсан ба түүний шахалтад³ Европын холбоо орж, эдийн засгийн хохирол амссан⁴ хэдий ч хориг арга хэмжээнд нэгдсэн

1 <https://www.golos-ameriki.ru/a/obama-ukraine-russian-military/1861775.html>

2 https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2014/02/28/there-will-be-costs-text-of-obamas-statement-on-ukraine/?utm_term=.25633f17905a

3 <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/10/03/remarks-vice-president-john-f-kennedy-forum>

4 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1483693>

болно⁵. Хориг арга хэмжээг АНУ, Европын холбооны түнш улсууд болох G7 буюу Долоогийн бүлэг ба бусад улсууд дэмжсэн байна.^{6,7,8,9}

Хориг арга хэмжээний асуудлаар АНУ нь зөвхөн Европын холбоонд бус мөн бусад улс орон, олон улсын байгууллага, компани болон хувь хүмүүст чиглэсэн дарамт шахалт үзүүлсэн байдаг.^{10,11}

Крымийн хойг дахь Оросын цэргийн ажиллагааны дараа “Долоогийн бүлэг”, Умард Атлантын гэрээний байгууллага, Европын холбоо, Европын зөвлөлийн гишүүн улс орнууд ОХУ-ыг Украины тусгаар тогтнол, газар нутгийн бүрэн бүтэн байдал болон дотоод хэрэгт оролцсон гэж үзэж, буруутгаж эхэлсэн байна. ОХУ-ыг Будапештийн санамж бичгийн хүрээнд Украины дотоод хэрэгт хөндлөнгөөс оролцохыг зогсоож, Украинтай маргаантай асуудлуудыг улс төрийн яриа хэлэлцээрээр дамжуулан шийдэх ба олон улсын эрх зүй болон олон улсын өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлэхийг шаардаж байсан.^{12,13}

Нөгөө талаас Оросын удирдлага нь Украины шинэ эрх баригчдын хууль ёсны байдлыг хүлээн зөвшөөрөхөөс татгалзсан бөгөөд тэдний үзэж байгаагаар Үндсэн хууль зөрчсөн зэвсэгт эргэлтийн тусламжтайгаар засгийн эрхэнд гарсан, үндэсний хэмжээний бүрэн эрхгүй тул гадаад харилцааны яриа хэлэлцээнд тэнцүү оролцогч гэж үзэхээс татгалзав.¹⁴

Үндсэн хуулийн шинэчлэл, үндэсний эв нэгдлийн засгийн газрыг байгуулах, Үндсэн хуулийн шинэчлэлийн дараа сонгууль зохион байгуулах асуудлаар 2014 оны 2 дугаар сарын 21-ний өдөр Ерөнхийлөгч Янукович сөрөг хүчнийхэнтэй гарын үсэг зурсан, улс төрийн хямралын асуудлыг зохицуулах тухай хэлэлцээрт барууны орнууд баталгаа гаргасан ба ОХУ хэлэлцээрийг хатуу чанд мөрдөхийг уриалж байв.¹⁵ Барууны шаардлагыг ОХУ хүлээн зөвшөөрөхөөс татгалзсан нь НАТО, Европын Холбоо, Европын Зөвлөл болон гишүүн орнуудын Оростой явуулж байсан харилцаагаа хүйтрэхэд хүргэж, ирээдүйд Оросын эсрэг улс төр, эдийн засгийн хориг арга хэмжээ авахад хүргэсэн.

2014 оны 3 дугаар сарын дундуур ОХУ Крымийг нэгтгэсний дараа АНУ, Европын холбоо, Австрали, Шинэ Зеланд, Канад зэрэг орнууд хориг тавьсан.¹⁶ Эдгээр арга хэмжээнүүд нь хөрөнгийг битүүмжлэх, тусгай жагсаалтад орсон хүмүүсийн хувьд визийн хязгаарлалтыг нэвтрүүлэх (ЕХ-ны жагсаалт, АНУ-ын жагсаалт), түүнчлэн өөрийн орны компаниудад тусгай жагсаалтад орсон хувь

5 https://www.handelsblatt.com/meinung/kolumnen/100-prozent-grupp-die-wirtschaftsverbaende-haben-versagt/v_detail_tab_print/10744018.html

6 https://www.gazeta.ru/politics/news/2014/03/04/n_5989653.shtml

7 <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/03/02/g-7-leaders-statement>

8 <http://tass.ru/politika/1034586>

9 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1027488>

10 <https://regnum.ru/news/polit/1841952.html>

11 <https://regnum.ru/news/polit/1801227.html>

12 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1030123>

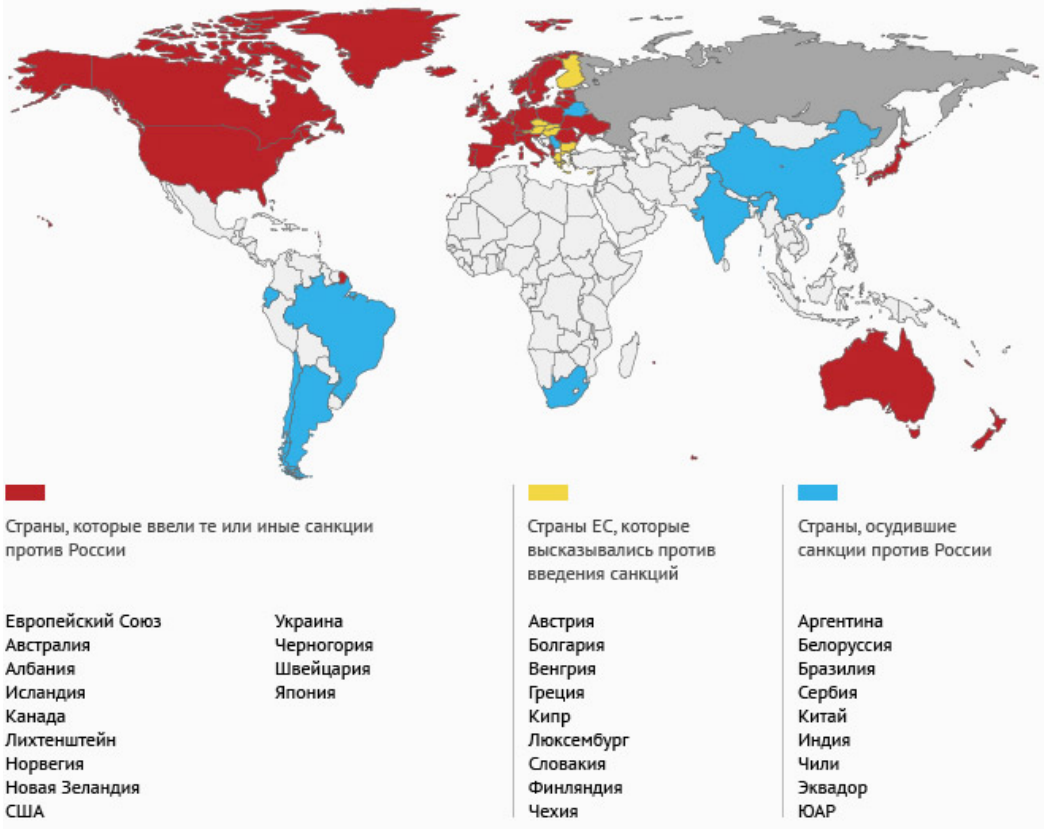
13 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1031712>

14 <http://news.allcrimea.net/news/2014/3/7/rossiya-prervalo-politicheskoe-otnosheniya-s-ukrainoi-6843/>

15 <http://tass.ru/politika/1026613>

16 <https://professional.ru/Soobschestva/biznes-klub/posledstvija-sanktsij-protiv-rossii/>

Санкции против России: за и против

Зураг. Оросын эсрэг хориг арга хэмжээг дэмжиж буй болон эсрэг байгаа улс, орнууд

хүмүүс болон байгууллагуудтай бизнесийн харилцаанд орохыг хориглосон байна.¹⁷ Эдгээр хязгаарлалтаас гадна ОХУ-гай төрөл бүрийн салбарт хийгдсэн байсан гэрээ хэлэлцээр, хамтын ажиллагааг зогсоох ажил хийгдсэн болно.

Хориг арга хэмжээ дараагийн үе шат нь зүүн Украины байдал хурцадсантай холбоотой байв. Украины нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдлын эсрэг, тухайлбал Оросын талыг баримтлагч босогчдыг зэвсгээр хангахад чиглэсэн үйл ажиллагааг явуулсан гэж ОХУ-ыг буруушааж, түүний эсрэг хориг арга хэмжээг чангатгав.^{18, 19, 20}

Дараагийн шатанд хориг арга хэмжээ нь 2014 оны 7 дугаар сарын 17-ны өдөр Донецк мужид Боинг 777-ийн сүйрэлтэй холбоотой байсан бөгөөд энэ нь Оросын талыг баримтлагч босогчдын үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй хэмээн барууны улсууд үзсэн юм.

17 http://www.bbc.com/russian/russia/2014/03/140317_eu_sanctions_russia.shtml

18 <http://www.rosbalt.ru/main/2014/07/24/1295641.html>

19 <http://www.mk.ru/politics/2014/07/23/senatory-davyat-na-obamu-eshhe-sankciy-protiv-rossii.html>

20 <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2014/07/23/ssha-i-niderlandy-dogovorilis-ob-uzhestochenii-sankcij>

1.2. Улс төр, нийгмийн хориг арга хэмжээнүүд

Европын холбоонд (ЕХ) нэгдсэн 28 улс ОХУ-ын эсрэг хоригийг дахин зургаан сараар буюу 2016 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдөр хүртэл сунгав. Үндэслэл нь Украины талаарх Минскийн хэлэлцээрийн заалтыг ОХУ “хэрэгжүүлээгүй” явдал гэв. Минскийн тохиролцоогоор дорнод Украин нь Украины бүрэлдэхүүнд байх, Украины Үндсэн хуулинд нэмэлт өөрчлөлт оруулах замаар Донбасс, Луганскт өөрийгөө удирдах тусгай статус олгох, тэдгээрт сонгуулийг Украины хууль тогтоомжийн дагуу явуулах, Украины хилийг сэргээн тогтоохыг талууд хүлээн зөвшөөрчээ. Эдгээрийг хэрэгжүүлэхэд ОХУ Донбасс, Луганскт “нөлөөлөх” ёстой ажээ. Харин ОХУ нь Киев өөрөө дээрх мужуудтай шууд ярилцах гэсэн байр суурийг илэрхийлж ирэв. Украин “Холбооны Улс” байх ёстой гэдэг өмнөх байр сууринаасаа ОХУ ухран Донбас, Луганскт тусгай статус олгохыг дэмжих болсон юм. Украины талаарх ОХУ-ын зарим байр суурь улс хоорондын харилцааны зарчим, олон улсын эрх зүйн үүднээс бусдын шүүмжлэлийг дагуулсаар байгаа билээ.²¹

Хувь хүмүүс рүү чиглэсэн хориг арга хэмжээ

Эхлээд ЕХ-ны хориг арга хэмжээний жагсаалтад 21 хүн, АНУ-ын хориг арга хэмжээнд 7 хүн тус тус орсон байдаг.

Хувь хүмүүс рүү чиглэсэн хориг арга хэмжээ нь эдийн засаг, улс төрийн үр нөлөө маш бага юм. Мэдээжийн хэрэг, зарим тохиолдолд өөрийн болон хүүхдийнхээ ирээдүйг гадаадтай холбож, Европ болон АНУ-д хөрөнгөөр байрлуулсан бол тухайн нөхцөл байдалд орохоос айж магадгүй юм. Гэхдээ энэ улс орны хэмжээнд нөлөө үзүүлсэнгүй.

Гэсэн хэдий ч жагсаалтууд тогтмол өргөжин тэлж, одоо 78 улс төрчид, албан хаагчид, цэргийнхэн, Крым, Севастополийн 29 улс төрч, 16 бизнесмэн, дөрвөн нийгмийн зүтгэлтэн багтсан байна.

Нөгөө талаар зарим албан тушаалтнууд, бизнесменүүд нь эдгээр жагсаалтад багтсанаа дархлаа, нэмэлт хүч, боломж болгон хувиргаж чадна. Хэрэв тэр үндэсний ашиг сонирхлын төлөө хохирсон бол түүнийг одоо хамаагүй оролдож болохгүй, харин эсрэгээр туслах ёстой гэж Алексей Маккарин үзэж байна. Үүний зэрэгцээ, хориг арга хэмжээ нь элитүүдийн нэгтгэх, “үндэсний” болгоход хувь нэмрээ оруулж байгаа бөгөөд улс оронтойгоо материаллаг байдлаараа улам бүр уялдаа холбоотой болж байна.

21 <http://www.baabar.mn/article/7531>

2. Эдийн засаг, санхүүгийн хориг арга хэмжээнүүд

2017 оны 4 дүгээр сарын 28-нд хориг тавьсанаас хойш гурван жилийн дараа НҮБ-ын тусгай төлөөлөгч Идрис Жазаيري хэлэхдээ Оросын эсрэг хориг арга хэмжээ нь Орост 52-55 тэрбум долларын хохирол учруулсан бөгөөд бусад улсуудад 100 тэрбум долларын хохирол учирсан гэжээ. “Энэ бол Украины хямралын төлөө төлсөн үнэ цэн юм. 100 дээр нэмэх нь 52-55 тэрбум доллар, энэ нь 150 тэрбум доллар, энэ нь Этиопын ДНБ-ий хэмжээнээс 3 дахин их ба эдгээр мөнгийг илүү ашигтайгаар зарцуулах боломжгүй юу?” гэж Жазаيري хэлсэн байна. Үүний зэрэгцээ ОХУ хориг арга хэмжээг амжилттай эсэргүүцэж чадсан гэж тусгай төлөөлөгч үзсэн байна.

Европын холбооноос Орос руу чиглэсэн импортын бууралт

2014 оны үр дүнгээс үзэхэд АНУ-аас Орос руу чиглэсэн импорт 23%-иар өссөн бол Европын Холбооноос Орос руу чиглэсэн импорт 7-10%-иар буурсан (ялангуяа Германаас чиглэсэн импорт 3.9%-иар буурсан).²² Эдгээр тоо баримт нь Оросын эсрэг хориг арга хэмжээнээс АНУ-ын бус харин Европын Холбооны хохирол амссан болохыг харуулж байна.

Европын фермерууд, ялангуяа Өмнөд болон Зүүн Европын орнууд Оросын эсрэг хориг арга хэмжээнээс ноцтой хохирсон юм. Энэ нь Европын хэд хэдэн орны Засгийн газрууд Оросын эсрэг шинэ хориг арга хэмжээ авахад эсэргүүцэл үзүүлэхийг оролдож байгаа гол шалтгаан юм.

Польшоос Орос руу экспортлохоо зогсоосон Польшийн алимны асуудал олон нийтэд дуулиан тарьсан билээ. Алим нь өөр зах зээлд эрэлт хэрэгцээгүй байсан бөгөөд түүнийг бусад Европын орнуудад ч, АНУ-д борлуулж чадаагүй юм. Үүний адил хувь заяа нь Оросын зах зээлд зарагддаг байсан Европын бусад жимс жимсгэнэ, хүнсний ногоонд тулгарч, Европын тариаланчдын олон тооны жагсаал

Зураг. Эдийн засаг нь Оросын эсрэг хориг арга хэмжээнээс хохирч буй гол 15 улс.

22 <https://lenta.ru/news/2014/12/22/usimport/>

цуглаанд хүргэсэн байна.

ОХУ-ын эсрэг хориг арга хэмжээ болон ОХУ-ын хариу арга хэмжээ авах арга хэмжээ ЕХ-ны орнуудад 5 тэрбум еврогийн хохирол учруулсан бөгөөд ЕХ-нд ордоггүй Норвеги улсад нэг тэрбум еврогийн хохирол учирсан болно.²³

ОХУ-Германы гадаад худалдааны танхимын дарга, газрын тос, байгалийн хийн томоохон компани “Wintershall”-ийн захирлуудын зөвлөлийн дарга Райнер Зееле Оросын эсрэг хориг арга хэмжээ нь Оросоос илүү Европт цохилт өгсөн гэж мэдэгджээ. Өнөөгийн Оросын эдийн засгийн хямрал нь газрын тосны үнийн уналтаас үүдэлтэй байсан. Хориг арга хэмжээ нь оросуудтай хийж байсан худалдааны онцлогоос үүдэлтэйгээр Барууны орнуудад цохилт өгсөн байна. ОХУ нь импортын хэмжээгээ багасгаж, европын экспортын хэмжээ буурсан юм.²⁴

2015 оны 2 дугаар сард Испанийн ГХЯ-ны сайд Хосе Мануэл Гарсиа-Маргальо ОХУ-ын эсрэг хориг арга хэмжээний улмаас Европын холбоо 21 тэрбум евро алдсан тухай мэдэгдсэн байна.²⁵

2015 оны 3 дугаар сард Польшийн хөдөө аж ахуйн яам ОХУ-аас хүнсний бүтээгдэхүүний импортыг их хэмжээгээр нэмэгдүүлсэн тухай мэдээлэв. Польш улс Оросоос 160.6 сая еврогийн бүтээгдэхүүн худалдан авчээ. Энэ нь 2013 оныхоос 78.9 хувиар өссөн байна. Өмнө нь оросын хүнсний бүтээгдэхүүн хэзээ ч ийм ихээр орж ирж байгаагүй байна. Үүний зэрэгцээ хүнсний бүтээгдэхүүний хоригийн дараа Польш улсаас ОХУ руу гаргах экспортын хэмжээ бараг 30% буюу 880 сая еврогоор буурсан байна.²⁶

2015 оны 6 дугаар сард ОХУ-ын ерөнхийлөгч Владимир Путин Европын компаниуд Оросын эсрэг хориг арга хэмжээнээс 100 тэрбум еврогийн алдагдал хүлээж болзошгүй гэж тооцоолжээ.²⁷

2016 оны сүүлч гэхэд Европын Холбооны улсуудад Оросын эсрэг хориг арга хэмжээс болж 400 мянган европчууд ажилгүй болсон байна. Герман, Франц, Польш улсууд хамгийн их хохирсон байна.²⁸ Итали улс ОХУ-ын эсрэг хориг арга хэмжээ авснаас хойш 3.6-4 тэрбум еврог алджээ гэж 2017 оны 4 дүгээр сард Италийн сенатор Сержио Дивина мэдэгдсэн юм.²⁹

2017 оны эцэс гэхэд Европын холбооны орнуудад Оросын эсрэг хориг арга хэмжээний нийт хохирлын 40 хувийг Германы хохирол дангаараа эзэлж байна.³⁰

23 <https://lenta.ru/news/2014/12/23/sankcii/>

24 https://1prime.ru/state_regulation/20150206/801937781.html

25 <https://lenta.ru/news/2015/02/09/spain21bln/>

26 <https://sdelanounas.ru/blogs/60408/>

27 <http://www.vestifinance.ru/articles/58979>

28 https://www.gazeta.ru/business/news/2017/01/05/n_9530927.shtml

29 <https://ria.ru/economy/20170420/1492649554.html>

30 <https://lenta.ru/news/2017/12/14/germ/>

2.1. Эдийн засгийн хориг арга хэмжээнүүд

Тоног төхөөрөмж, технологийг экспортлоход хязгаарлалт тавих

АНУ, Европын Холбоо болон бусад улс орнууд Орост батлан хамгаалахын компаниудтай хамтран ажиллах, цэргийн болон давхар хэрэглээний бараа нийлүүлэх, Арктикт газрын тос, байгалийн хий олборлоход шаардлагатай тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлтийг (өрөмдлөгийн тавцан, хэвтээ өрөмдлөг, өндөр даралтын шахуурга гэх мэт) хориглов.

Сөрөг үр дагаварууд. ОХУ-ын батлан хамгаалах салбарын хувьд хамгийн мэдэгдэхүйц үр дагавар нь Украинтай цэргийн техникийн хамтын ажиллагааг зогсоосон явдал юм.

Украины хийн-турбины төхөөрөмжийн нийлүүлэлт зогссонтой холбогдуулан ОХУ-ын Тэнгисийн цэргийн хүчинд зориулан баригдаж байсан хэд хэдэн усан онгоцыг барьж дуусгах боломжгүй гэж Дэд ерөнхий сайд Дмитрий Рогозин мэдэгдэв. Одоо Хар тэнгисийн флотын усан онгоцны 11356 цуврал, шинэ усан онгоц 22350 цуврал “Адмирал Горшков” нь Украины хөдөлгүүрээр тоноглогдсон байна. Хэд хэдэн усан онгоц барих ажлыг зогсоох шаардлагатай болсон. Энэ нь мөн бусад төрлийн цэргийн тоног төхөөрөмжийн хувьд ч мөн хамаарна.

Гэхдээ батлан хамгаалахын салбар нь эрчим хүчний салбартай харьцуулахад импортын технологиос хамаарал багатай билээ. Эрчим хүчний салбар нь хориг арга хэмжээний хамгийн урт хугацааны, хохиролтой үр дагавартай байна. Оросын Шинжлэх Ухааны Академийн тооцоолсноор хамгийн их сөрөг байдлаар шинэ орд газрын эзэмших үйл явц удаашрах нь “2030 он гэхэд олборлож буй газрын тосны хэмжээг 15 хувиар бууруулж болно” гэжээ.

Тоног төхөөрөмж нийлүүлэхтэй холбоотой хориг арга хэмжээнээс барууны эдийн засаг ч хүчтэй хямарч байна. “Газрын тосны худгийн өрөмдлөг, хамтын ажиллагааны талаар ярилцах юм бол хэд хэдэн тэрбум еврогийн үнэ цэнтэй машин механизм, тоног төхөөрөмж хориггоос болж зарагдаагүй байна.” гэж Европын комиссын орлогч нарийн бичгийн дарга Хенрик Хололей тэмдэглэв.

Үүнээс гадна ОХУ-д газрын тосны олборлолт уналтанд орвол газрын тосны үнэ өсөх ба Европын Холбооны нефть, хийн хэрэглээний өнөөгийн хэмжээгээр бодоход жилд 3 тэрбум долларын нэмэлт хохирол учруулж болзошгүй” гэж Оросын Шинжлэх Ухааны Академийн шинжээчид тэмдэглэж байна.

Тиймээс эрчим хүчний салбар дахь хориг арга хэмжээг зогсоох нь хоёр талд ашигтай юм.

Эерэг нөлөө. Импорттой холбоотой асуудлууд, тухайлбал, Украины бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн асуудал нь цэргийн хүрэн дэх импортын орлуулалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг огцом хурдассан байна. Энэ хөтөлбөрийн хүрээнд Дмитрий Рогозиний мэдэгдсэнээр ОХУ-д өмнө Украинд нь үйлдвэрлэж байсан 186 эд зүйлийг үйлдвэрлэж эхэлсэн байна.

ОХУ-ын Батлан хамгаалах яамны мэдээгээр 2016 оны эцэс гэхэд Орос

дахь батлан хамгаалахын салбарын компаниуд “Украины” импортыг орлуулах төлөвлөгөөг 70-80% -иар гүйцэтгэсэн ба 2018 онд 100% хүрнэ гэсэн болно.

Тухайлбал, Рюбинскийн “Сатурн” 2017 оны сүүл 2018 оны эхээр цэргийн усан онгоцны хөдөлгүүрийг нийлүүлж эхэлсэн байна.

Зарим Оросын үйлдвэрүүдэд бүтээгдсэн “агаар-агаар” ангилалын пуужингуудын бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг Украинд хийдэг байсан ба дотоодын бүрэлдэхүүн хэсгүүд дээр суурилсан шинэ пуужинг бүтээж, түүний экспортын хувилбарыг РВВ-МД гэж нэрлэдэг тухай “Тактикийн пуужингийн зэвсэг” корпорацийн дарга Борис Обносков мэдээлэв.

Өөр нэг жишээ бол Запорожийн үйлдвэр “Мотор-Сич” нисдэг тэрэгний хөдөлгүүр нийлүүлдэг байсан юм. “Эдгээр хөдөлгүүрийг Санкт-Петербургт байрлуулсан Климовын нэрэмжит зохион бүтээх товчоонд зохион бүтээсэн ба Запорожийн үйлдвэрт техникийн баримт бичгийн дамжуулан үйлдвэрлэлийг эхлүүлжээ. Одоо ийм хөдөлгүүр үйлдвэрлэх үйлдвэрийг Санкт-Петербург хотын ойролцоо барьж байгуулсан ба “Мотор-Сич”-ийг бүрэн хэмжээнд орлож чадахгүй байгаа ч Оросын байлдааны нисдэг тэрэгний хөдөлгүүрийг хэрэгцээг хангаж байна” гэж ТАСС мэдээллийн агентлагийн цэргийн нийтлэгч Виктор Литовкин хэлэв.

Ми-28, Ка-52, Ми-35, Ми-17, Ка-32 нисдэг тэрэгнүүдэд жилд 300-320 хөдөлгүүр үйлдвэрлэхээр төлөвлөж байна. Тэдний 250 нь ОХУ-ын Батлан хамгаалах яам, бусад нь гадаадын захиалагчдад зориулагджээ.

Оросын агаарын пуужингийн гол үйлдвэрлэгч “Тактикийн пуужингийн зэвсэг”-ийн корпорацид импортын орлуулалттай холбоотой асуудлыг шийджээ.

Усан онгоцны эсрэг пуужин Х-35Э-тэй асуудал байсныг өнөөдөр Х-35УЭ пуужингийн шинэ пуужинг бүтээж, ОХУ-ын “Сатурн” үйлдвэрт үйлдвэрлэсэн Оросын хөдөлгүүрээр тоноглогдсон гэж “Тактикийн пуужингийн зэвсэг” корпорацийн дарга Борис Обносков тэмдэглэв.

2.2. Банк санхүүгийн хориг арга хэмжээнүүд Санхүүгийн хориг арга хэмжээнүүд

Сөрөг үр дагаварууд. Хамгийн гол асуудал бол Оросын банкууд болон компаниудад барууны банкууд зээл олгохыг хориглосон явдал юм. Энэ нь Оросын бизнесийн “хямд” мөнгө авах боломжийг эрс багасгасан билээ. PricewaterhouseCoopers-ийн мэдээгээр, 2013 онд зөвхөн Евробондын зах зээлд Оросын гаргагчид 46.4 тэрбум долларыг татсан бол 2015 онд зөвхөн \$5 тэрбум доллар татсан байна.

Европын болон Америкийн банкуудаас хуучин зээлийн хүүний төлбөрт анхаарлаа хандуулахгүйгээр дахин зээл авах боломж нь ашигтай байв. Үүний үр дүнд компаниуд өөрийн хөгжилд хөрөнгө оруулах боломжтой байлаа. ОХУ-ын Шинжлэх Ухааны Академийн Эдийн засгийн урьдчилсан мэдээний хүрээлэнгийн шинжээчдийн тооцоолсноор “Оросын эдийн засаг 160-200 тэрбум ам.долларын

зээлийн олж нөхөхөд хүрсэн байна” гэж 2015 онд тооцоолсон байна. Өөрөөр хэлбэл, энэ мөнгийг Азийн банкуудаас яаралтай авах хэрэгцээтэй тулгарсан ба эсвэл өөрийн эргэлтийн хөрөнгөөс авах шаардлагатай болсон юм. Үүний үр дүнд, бизнесийн хөгжилд зарцуулж болох байсан мөнгө нь хуучин зээлийн хүүг төлөхөд чиглэх болов.

Үүний зэрэгцээ Оросын компаниудад зээл олгохыг хориглох нь Европын банкуудад нөлөөлсөн юм. “Европын банкуудын жилийн алдагдал 8-10 тэрбум ам.доллар ба энэ нь олгоогүй зээл болон аваагүй зээлийн хүүний хэмжээ юм.” гэж ОХУ-ын Шинжлэх Ухааны Академийн шинжээчид тооцоолж байна. “Der Standard”-т хэвлэгдсэн Австрийн Эдийн Засгийн Судалгааны Институтын (WIFO) судалгааны судалгаагаар эдгээр тоонууд нь батлаж, зөвхөн 2015 он гэхэд европчууд 17 тэрбум еврогийн ашиг алдсан гэж үзсэн.

Эерэг нөлөө. ОХУ-ын бизнес ихэвчлэн учраас “сурсан” баруун эх үүсвэрээс мөнгө авах зуршилаа орхиж, өөр арга замыг эрж хайх болсон ба Азийн санхүүгийн зах зээл гарч эхэлсэн байна.

“Бидний эсрэг хориг арга хэмжээнүүд нөлөөлөхгүй байна гэдгийг бид тарни мэт байнга давтаж байна. Нөлөөлж байна. Юуны өмнө би технологи дамжуулалтыг хязгаарлахад аюулыг харж байна. Энэ дашрамд зөвхөн ОХУ-ын эдийн засаг бус дэлхийн эдийн засагт бүхэлд нь хохирол учруулж байна. Учир нь ОХУ-ын эдийн засаг дэлхийн эдийн засгийн чухал бүрэлдэхүүн юм.” гэж ОХУ-ын Ерөнхийлөгч Владимир Путин хэлэв.

Жишээлбэл, 2015 онд Газпром Хятадын банкуудын консорциумаас 1.5 тэрбум долларыг татаж эхэлсэн бөгөөд өнгөрсөн жил 2 тэрбум еврогийн зээлийг авах тухай Хятадын банктай тохиролцсон байна.

Оросын компаниуд зөвхөн АНУ, Европт төдийгүй бусад газраас ч стратегийн хөрөнгө оруулагчдыг олох боломжтой гэдгийг нотолсон байна. Роснефть 19.5% -ийг зарсан нь онцлох жишээ юм. Шинжээчдийн үзэж байснаар өрнөдийн хөрөнгө оруулагчдад хөрөнгө оруулахыг хориглосон нөхцөл байдалд Роснефти хувьцаандаа хөрөнгө оруулагчийг олох боломжид эргэлзэж байсан билээ. Гэтэл энэ хувьцааг олон улсын консорциум Glencore болон Катарын сангаас худалдан авсан юм.

Өөр нэг эерэг байдал нь Visa болон MasterCard системүүдийн хэд хэдэн банкуудын тооцооллыг хязгаарлах оролдлогын хариуд “Мир” үндэсний төлбөрийн системийг амжилттай нэвтрүүлсэн байна.

3. Оросын хариу хориг арга хэмжээнүүд

ОХУ-ын Засгийн газар дарамт шахалт үзүүлэх бодлогын хэтийн төлөвгүй тухай байнга мэдэгдэж байсан бөгөөд Оросыг сулруулах эсвэл ганцаардуулахаас сэргийлэн энэхүү дарамт шахалтад зохистой хариу өгөх болно гэжээ. Үүний зэрэгцээ Европын холбооноос ялгаатай нь ОХУ нь өөрийн ашиг сонирхол, эдийн засагт хохирол учруулахгүйгээр явуулна гэсэн байна.

ОХУ-ын анхны хариу арга хэмжээ нь 2014 оны хавар оросын эсрэг байр суурьтай, Оросын эсрэг хориг арга хэмжээг дэмжиж байгаа хүмүүсийн жагсаалтыг батлав. Энэ арга хэмжээ нь Оросын албаны хүмүүсийг Европын Холбоо, АНУ, Канадад нэвтрэхийг хориглосонтой холбоотой хариу үйлдэл болсон юм.

2014 оны 8 дугаар сарын 6-нд ОХУ-ын эсрэг хориг арга хэмжээ авсан улс орноос хүнсний бүтээгдэхүүн импортлохыг хориглов. Ихэнх нь Европын Холбооны улсуудыг хамарсан бөгөөд тэдгээрийн ихэнх нь Орос улсад хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний томоохон хэмжээний нийлүүлэлтийг явуулдаг байв.

ОХУ-ын хориг арга хэмжээ нь хоёр зорилготой байлаа:

- Өөрийн хөдөө аж ахуй эрхлэлтэд нэмэлт дэмжлэг үзүүлэх.
- ОХУ-д найрсаг улс орнуудын нийлүүлэлтийг ихэсгэх. Тухайлбал, Гаалийн холбооны улс орнууд, түүнчлэн Ази, Латин Америкийн улс орнууд.

ОХУ-ын хориг арга хэмжээ нь америкчууд бусдаас бага хохирол амссан хэдий ч АНУ-ын дургүйцлийг маш ихээр хүргэв. 2014 оны 12 дугаар сард гаргасан тайланд АНУ-ын худалдааны төлөөлөгч АНУ, Европын Холбоо болон бусад хэд хэдэн орнуудад ОХУ хориг тавьсан нь Дэлхийн худалааны байгууллагын зарчмуудыг зөрчсөн гэж үзэж байлаа. Харин барууны орнуудаас Оросын эсрэг хориг арга хэмжээ нь Дэлхийн худалааны байгууллагын зарчмуудыг зөрчсөн болохыг Америкийн тал дуугүй өнгөрсөн болно.³¹

Украины хямралаас болж Оросын эсрэг хориг арга хэмжээтэй холбоотой Вашингтонтой найрсаг бус үйл ажиллагаанаас болж зэвсгийн плутонийг устгахаар АНУ-тай хийсэн хэлэлцээрийг түдгэлзүүлэх тухай тогтоолд 2016 оны 10 дугаар сарын 3-нд ОХУ-ын Ерөнхийлөгч Владимир Путин гарын үсэг зурав.³²

2017 оны 10 дугаар сарын 27-нд ОХУ хүнсний бүтээгдэхүүний жагсаалтыг өргөжүүлж, ЕХ, АНУ, Канад болон бусад орноос хэд хэдэн төрлийн бүтээгдэхүүн импортлохыг хориглов. Ялангуяа гахайн мах, гахай, хонь, ямаа, адуу болон бусад амьтны гаралтай бүтээгдэхүүн, гахайны өөх, амьтны гаралтай тос, бусад бүтээгдэхүүнээр амьдардаг гахайнуудад хязгаарлалт тавьдаг.³³

3.1. Хүнсний бүтээгдэхүүний хориг арга хэмжээ ОХУ-ын хүнсний бүтээгдэхүүний сөрөг хориг арга хэмжээ

Хориг арга хэмжээний мөн чанар. 2014 онд ОХУ-д эдийн засгийн хориг тавьсан зарим орнуудад тодорхой төрлийн хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн, түүхий эд, хүнс зэрэг хүнсний бүтээгдэхүүний эдийн засгийн хориг тавьсан байна. Жагсаалтад мах, сүүн бүтээгдэхүүн, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ, самар гэх мэт орсон юм.

Сөрөг үр дагаварууд. Сөрөг хориг арга хэмжээ нь эхний үедээ хүнсний бүтээгдэхүүний инфляцийн өсөлтөд хувь нөлөөлсөн байна. Үүний үр дүнд 2014

31 <https://lenta.ru/news/2014/12/22/wto/>

32 https://ria.ru/defense_safety/20161003/1478352256.html

33 <https://ria.ru/economy/20171027/1507681102.html>

онд олон жилийн туршид анх удаа улсын хэмжээнд инфляци өсч, хоёр оронтой тоо буюу 11.4 хувьд хүрч, 2015 онд 12.9 хувьд хүрсэн байна.

Бүтээгдэхүүний чанарт асуудал тулгарсан болно. Тухайлбал, 2015 онд “Россельхознадзор”-ын тэргүүн Сергей Данквертын мэдэгдснээр ОХУ-д хуурамч сүүн бүтээгдэхүүний (ургамалын гарвалтай тосны хэрэглээ) 11 хувь, зарим бүтээгдэхүүн 50 хувь хүртэл ихэссэн байна.

Гэсэн хэдий ч Оросын хориг арга хэмжээ нь Европын хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэгчдэд үндсэн сөрөг нөлөө үзүүлсэн юм. Зөвхөн 2015 он гэхэд ЕХ-ны орнуудад хүнсний бүтээгдэхүүний экспорт 29% -иар буурч, Европын үйлдвэрлэгчид 2.2 тэрбум еврогийн алдагдал хүлээж, 130 мянган ажлын байраа алдсан байна.

Эерэг нөлөө. “Сөрөг хориг арга хэмжээний эерэг талууд байна. Өнөөдөр ОХУ томоохон үр тарианы экспортлогч болов. Бид өөрсдийгөө мах, сүүгээр хангаж байна.” гэж “Деловая Россия” хамтарсан хорооны хөдөө-аж үйлдвэрийн бодлогын нэгдэлийн газрын дарга Андрей Даниленко хэлсэн байна.

Одоогоор ОХУ нь шувууны махны дотоодын хэрэгцээгээ бараг 100%, гахайн махных 90%, үхрийн махных 65%-тай хангаж байна. ОХУ-ын Засгийн газрын тооцоолсноор сүүний хэрэгцээг 75% хангах болсноор инфляцид нөлөөлөх хүнсний хориг саад нөлөө огцом багассан байна. Энэ үзүүлэлт 2016 оны дүнгээр зөвхөн 5.4% болсон байна.

3.2. Импортын бүтээгдэхүүнийг орлох хөтөлбөр

ОХУ-д хориг арга хэмжээтэй холбоотой импорт зогсон, олон нэр төрлийн бараа бүтээгдэхүүнийг орлуулах ажил хийгдэж байна. Өмнө нь Орос улсад үйлдвэрлээгүй байсан бараануудыг ч үйлдвэрлэж эхлэв. Тухайлбал, Свердловск мужид хамон мах үйлдвэрлэх ажил эхлэв.³⁴ Түүнчлэн, Татарстан дахь пармезан бяслаг³⁵, Оренбургт моцарелла³⁶, Алтайд камамбера, маскарпоне^{37,38} зэргийг үйлдвэрлэх ажил эхэлжээ. (Эдгээр бүтээгдэхүүний хориг арга хэмжээ нь Оросын тодорхой давхаргын бухимдлыг хүргэсэн болно).

2015 онд Умард Осетийн нийслэл Владикавказ хотод моцарелла, рикотта зэрэг Италийн бяслаг үйлдвэрлэж эхэлжээ.³⁹ 2015 оны 7 дугаар сард Москва мужийн Коломенскийн дүүрэгт ОХУ-д усан үзмийн эмгэн хумсны мах үйлдвэрлэж эхэллээ.⁴⁰

2014 оны байдлаар Оросын үйлдвэрлэгчид махны импортын 60%-ийг нөхөж чаджээ. (нийт 670 мянган тонн). Ингэснээр дотооддоо мах, сүүний үйлдвэрлэл

34 <https://sdelanounas.ru/blogs/56587/>

35 <http://foodmarkets.ru/news/topic/16274>

36 <https://sdelanounas.ru/blogs/60483/>

37 <https://lenta.ru/news/2014/11/06/cheese/>

38 <https://sdelanounas.ru/blogs/57501/>

39 <https://sdelanounas.ru/blogs/59666/>

40 <https://sdelanounas.ru/blogs/64784/>

өсөж байна. 2014 онд ОХУ-д бяслагны үйлдвэрлэл бараг 15%, 2015 оны дүгээр сард 35%-иар өссөн байна.⁴¹ 2015 оны эхний улиралд Орос улс 1,545 сая тонн мах үйлдвэрлэсэн нь өнгөрсөн оны мөн үеийнхтэй харьцуулахад 15.2 хувиар илүү байна.⁴²

Ерөнхийд нь, 2017 оны байдлаар импортын орлуулалтын үйл явц нь дундаж түвшинд байсан боловч энэ нь улс орны бүх хэрэгцээг хангахад хангалтгүй байв. ОХУ-ыг шаардлагатай бүх зүйлээр хангах болно гэдэгт итгэдэг үйлдвэрлэгчид бүтээгдэхүүний гарцыг ихэсгэсэн боловч бодит байдал дээр үүнийгээ бүрэн хэрэгжүүлж чадахгүй байна. Дээрх шалтгааны улмаас нийлүүлж байгаа бүтээгдэхүүний чанар буурч гадаадын орны нийлүүлдэг барааны чанарт хүрэхгүй байна.

Гэхдээ тодорхой амжилтанд хүрсэн юм. Жишээлбэл, ОХУ-д урьд өмнө нь хэзээ ч байгаагүй “Төлбөрийн Үндэсний Систем”-ийг дурдаж болно. Түүнчлэн, ижил төстэй SWIFT-ийн олон улсын төлбөрийн системийг бий болгох ажил идэвхтэй хийгдэж байна. Энэ нь ирээдүйд Свифтээс Оросыг салгах аюулаас зайлсхийх боломжийг олгож, улмаар улс оронд дарамт шахалт үзүүлэхээс хамгаалах болно.

Өөрөөр хэлбэл, ОХУ нь импортын орлуулалтын бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ хориг арга хэмжээний үр дагаврыг багасгах, цаашлаад олон улсын болон гадны нөлөөллийг хязгаарлахад чиглэж байна.

4. 2021 оны эрчим хүчний хямрал

4.1. Эрчим хүчний хямрал 2021 онд

Эрчим хүчний хямрал гэдэг нь эрчим хүчний эрэлт хэрэгцээ нийлүүлэлтээс их байх үзэгдлийг хэлнэ. Хямралын шалтгаан нь логистик, улс төр, барааны хомсдолтой холбоотой байж болно. 2021 оны эрчим хүчний хямралд дараах хүчин зүйлс нөлөөлсөн байна. Үүнд, “Ковид-19” цар тахлын дараах дэлхийн эдийн засгийн сэргэлт, өнгөрсөн жил их хүйтэн өвөл байснаас Европын газар доорх хийн агуулахуудын бага дүүргэлт, Ази дахь байгалийн хийн өндөр эрэлт, гол ханган нийлүүлэгчдийн эрхзүйн хязгаарлалт зэрэг орно.

Эрчим хүчний зах зээлийг либералчлах замаар явсан барууны орнууд болон Хятадад тухайн асуудал эхэлж үүссэн юм. Тодруулбал, Европт эрчим хүчний үнэ түүхэнд байгаагүй дээд хэмжээндээ хүрч, Их Британид шатахууны хямрал үүсч, АНУ-д шатахууны үнэ огцом өсч, Хятадад цахилгаан тасрахад хүрчээ.⁴³

Европ эрчим хүчний үүсвэрийг илүү цэвэр болгох үүднээс нүүрс олборлолтоо бүр 1990-ээд оноос бууруулж эхэлсэн. Европын 2020 оны чулуун нүүрс олборлолтыг 1990 онтой харьцуулахад 5,5 дахин буурсан бол, хүрэн нүүрсний

41 <https://sdelanounas.ru/blogs/59376/>

42 <https://sdelanounas.ru/blogs/62715/>

43 Keith Johnson The 2021 Energy Crisis Brought High Power Prices, Blackouts, and Political Turmoil (foreignpolicy.com) 2021.12.22. <https://foreignpolicy.com/2021/12/22/world-energy-crisis-high-power-prices-blackouts-1970s-economic-political-turmoil/>

хэрэглээ 1,5 дахин буурчээ. Одоо тус тивийн найман орон 2030 он гэхэд нүүрсээр эрчим хүч гаргахаас бүрэн татгалзана гэж байна. Европын холбооны хэмжээнд 2019 оны байдлаар нүүрсээр ажилладаг дулааны цахилгаан станц 288 байгаа юм. Нүүрснээс татгалзахын хэрээр Европын байгалийн хийн хэрэглээ нэмэгдэж өнөөдөр нийт хэрэглээнийхээ 50 хувийг байгалийн хийгээр хангах болоод байна.⁴⁴

Ерөнхийдөө хямрал үүсэхэд хэд хэдэн үйл явдал нөлөөлсөн юм. Юуны өмнө 2020-2021 оны хүйтэн өвөл Европын холбооны хийн нөөц нэлээд багассанаас эхэлсэн. Үүнтэй зэрэгцээд сэргээгдэх эрчим хүчний борлуулалт багассан юм. Хүйтэн цаг агаар нь байгалийн хийн хэрэглээг ихэсгэж, салхигүй тогтуун байсан нь салхин цахилгаан станцуудад хангалттай эрчим хүч үйлдвэрлэх боломж олгоогүй билээ. Британид салхин цахилгаан станцын эрчим хүч үйлдвэрлэл 2021 оны 4 дүгээр сарын 1-нээс 9 дүгээр сарын 22 хүртэл 32 хувь унажээ. Шинжээчдийн үзэж байгаагаар тус улсын эрчим хүчний тэнцвэрт салхин цахилгаан станцын үйлдвэрлэсэн эрчим хүч оны эцэс гэхэд 11 хувиас хэтрэхгүй болсон байх юм байна.⁴⁵

Европт арван хоёрдугаар сард байгалийн хийн үнэ мянган шоо метр тутамд 2150 ам.долларт хүрч, түүхэн дээд амжилт тогтоожээ. Дараа нь үнэ буурч эхэлсэн бөгөөд 12 дугаар сарын 31-ний өдөр гэхэд 800 орчим доллар болж буурчээ.

Хятад ногоон эрчим хүчний шилжилтийн асуудалд нухацтай хандаж буйгаа дэлхий нийтэд батлахын тулд өмнөх таван жилийг зарцуулсан ч эрчим хүчний

44 Монголын Мэдээ Сонин №145 (5550) Postmedia.mn - ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХЯМРАЛ 2021: НОГООН ЭРЧИМ ХҮЧНЭЭС ҮҮДЭВ ҮҮ, ЭСВЭЛ 2021.11.15 <https://postmedia.mn/i/11621>

45 Монголын Мэдээ Сонин №145 (5550) Postmedia.mn - ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХЯМРАЛ 2021: НОГООН ЭРЧИМ ХҮЧНЭЭС ҮҮДЭВ ҮҮ, ЭСВЭЛ 2021.11.15 <https://postmedia.mn/i/11621>

хомсдолд орсон даруйдаа хямд нүүрсийг ашиглаж эхэлсэн байна. Цахилгаан эрчим хүчний тасалдал нь Хятадад төдийгүй дэлхий даяар үйлдвэрүүдэд тогтворгүй байдал үүсгэж, цар тахлын үеийн нийлүүлэлтийн асуудлыг улам хурцатгаж байна. Зарим бизнес эрхлэгчид үйл ажиллагаагаа хязгаарлах эсвэл зогсоох шаардлагатай болсон.

Хятадын “ногоон эргэлт”-ийн хүрээнд усан цахилгаан станцуудыг ихээр барьж эрчим хүчээр хангагдах төлөвлөгөө байна. Тухайлбал, Төвдийн Цанпо голд (Брахмапутра) 38 ба 44 ГВт-ын хүчин чадалтай хоёр усан цахилгаан станцыг барих төлөвлөгөөтэй байна. Гэхдээ тус төлөвлөгөө хэрэгжих хугацаа тодорхойгүй байна. Иймд Хятадын эрчим хүчний хямрал хурц үе шатандаа оржээ.⁴⁶

2021 онд дэлхийн улс орнуудад тулгарсан эрчим хүчний хямрал нь эрх баригчдын бодлого, алдаанаас ихээхэн шалтгаалсан гэж “Фориен полиси” (“Foreign Policy”) сэтгүүлд дүгнэсэн байна. Тэнд бичсэнээр өнөөгийн нөхцөл байдал нь дэлхийг 1970-аад онд эргүүлэн авчирсан мэт санагдаж байна.⁴⁷

4.2. Эрчим хүчний хямрал 2021 онд дуусахгүй

2021 оны сүүлээр үргэлжилж буй эрчим хүчний хямрал 2022 он руу шилжих нь гарцаагүй гэж Пэйн хүрээлэнгийн Төрийн бодлогын шинжээч Морган Базилиан, Алекс Гилбер, Брукингсийн хүрээлэнгийн Эрчим хүчний аюулгүй байдал, цаг уурын санаачлагын захирал Саманта Гросс нар мэдэгдэв.⁴⁸ Хямрал нь тусдаа бие даасан хэсгүүдээс бүрдсэн байна. Тухайлбал, “Ковид-19” цар тахал ба нийлүүлэлтийн сүлжээний тасалдал, байгалийн хийн зах зээл дэх харилцан уялдаа холбооны өсөлт, сэргээгдэх эрчим хүч рүү шилжих үеийн эрчим хүчний үнийн хэлбэлзлээр илэрч байна.⁴⁹

Дэлхийн эдийн засаг “Ковид-19” цар тахлын дараа сэргэж байгаа ч эрчим хүчний үнэ болон хүртээмж тус үйл явцыг зогсоох аюул занал бий болгож байна. Цар тахлын үр дүнд эрчим хүчний эрэлт, үнэ түүхэн уналт хийсэн боловч сэргэлт нь одоогоор газрын тос, байгалийн хий, нүүрсний зах зээлд тогтворгүй байдал бий болгож байна. Цар тахлын хямралын дараа хараахан сэргэж амжаагүй байгаа шатахууны нийлүүлэлтийг эрэлт нь хязгаарлаж байгаа тул түүний үнэ огцом өсөж байна гэж шинжээчид бичжээ.

Өмнөх дэлхийн эдийн засгийн хямралууд ихэвчлэн газрын тосоор хязгаарлагдаж байсан бол одоо байгалийн хийн зах зээл бас хямралд өртөөд байна.

46 "Зууны мэдээ" сонин 2021.10.8 № 198 (6675) Хятадын эрчим хүчний хямрал ОХУ-д ашигтай (polit.mn) <https://www.polit.mn/a/92124>

47 Keith Johnson The 2021 Energy Crisis Brought High Power Prices, Blackouts, and Political Turmoil (foreignpolicy.com) 2021.12.22. <https://foreignpolicy.com/2021/12/22/world-energy-crisis-high-power-prices-blackouts-1970s-economic-political-turmoil/>

48 THE EMERGING GLOBAL NATURAL GAS MARKET AND THE ENERGY CRISIS OF 2021-2022 https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/12/FP_20211214_global_energy_crisis_gilbert_bazilian_gross.pdf

49 Энергетический кризис не закончится в 2021 году (actualcomment.ru) <https://actualcomment.ru/energeticheskij-krizis-ne-zakonchitsya-v-2021-godu-2112171835.html>

Нүүрсийг эрчим хүчийг зах зээлээс шахсан байгалийн хий нь өөрөө хямралд орсон байна.

Эрчим хүчний үнэ тэнгэрт хадсан нь Европыг эдийн засгийг зогсонги байдалд хүргэж байна. Цахилгаан эрчим хүчний тасалдал нь нийлүүлэлтийн сүлжээг улам хүнд байдалд оруулж байна. Байгалийн хийн үнэ нэмэгдэж байгаа нь АНУ-ын зах зээлийг хямрааж байна. Цар тахлын хоёр жил хүрэхгүй хугацаанд дэлхийн эрчим хүчний эрэлт урд хожид байгаагүй уналтад хүрсэн бөгөөд дэлхийн эрчим хүчний салбарт хүчтэй цочролыг үүсгэв. Хоорондоо гүн уялдаатай холбоотой дэлхийн эдийн засагт асуудлууд шууд илэрч байна. Эрчим хүчний үнэ өсөхийн хэрээр хүн ам улам их хохирол амсах болно гэж Базилян, Гилбер, Гросс нар онцлон тэмдэглэв.⁵⁰

Дэлхийн эдийн засаг зөвхөн эрчим хүчний нөөцийн хомсдолтой нүүр тулаад байгаа юм биш. Макро түвшинд цар тахлаас үүдэлтэйг эрчим хүчний үнэ өсөлт, бараа бүтээгдэхүүний хомсдол нь “түр зуурын инфляц”-ыг улам ихэсгэх нь тодорхой юм. Тиймээс эрчим хүчний хямрал нь эдийн засгийн бүх салбарт тархах аюул заналтай юм. Тухайлбал, Европын металл хайлуулах хамгийн том үйлдвэр болох хөнгөн цагааны “Дункерк Индастрис Франс” (“Dunkerque Industries France”) компани үйлдвэрлэлээ бууруулжээ. Арван нэгдүгээр сарын эхэн үеэс тус үйлдвэр 20 орчим сая евро буюу 22.6 сая ам.долларын алдагдал хүлээсэн бөгөөд цахилгааны үнэ өндөр хэвээр байвал цаашид үйлдвэрлэлээ зогсоох эрсдэлтэй болжээ. Мөн “Нюрстар” (“Nyrstar”) компани Франц дахь цайрын үйлдвэрлэлээ нэгдүгээр сарын эхээр зогсоохоор болжээ.⁵¹

Цахилгааны үнийн өсөлт хүнсний зах зээлд ч нөлөөлж эхлээд байна. Колумбын их сургуулийн эрчим хүчний бодлогын төвийн судлаач Анне-Софи Корбо “Энэ байдал эцсийн дүндээ Европ төдийгүй бусад олон орны хүнсний бүтээгдэхүүний үнэд нөлөөлнө. Хэрэв 2022 оны эхний улиралд байгалийн хийн нийлүүлэлт тасалдах, эсвэл хэт хүйтэн цаг агаар үргэлжилбэл олон компани үйлдвэрлэлээ зогсооно” гэж ярьжээ.⁵²

Одоо Ази, Европ, Ойрх Дорнод, Өмнөд Америкийн аль алинд байгалийн хийг Катар, Тринидад ба Тобаго, АНУ зэрэг экспортлогчдоос татан авах өрсөлдөөн өрнөж байна. “Бүх хэрэглэгчийн эрэлт нэмэгдээд байгаа боловч бид бүгдийг нь хангаж чадахгүй нь харамсалтай” гэж Катарын Эрчим хүчний сайд Саад Аль-Кааби өнгөрсөн сард Дубай хотноо болсон бага хурлын үеэр анхааруулжээ.⁵³

Серби тэргүүтэй зарим улсууд ОХУ-аас Европ руу шууд хий тээвэрлэх “Умард урсгал-2” хийн хоолойн төслийг Германы эрх баригчид аль болох хурдан

50 THE EMERGING GLOBAL NATURAL GAS MARKET AND THE ENERGY CRISIS OF 2021-2022 https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/12/FP_20211214_global_energy_crisis_gilbert_bazilian_gross.pdf

51 Европт эрчим хүчний хямрал болж байна (mongolianminingjournal.com) <https://www.mongolianminingjournal.com/a/71928>

52 Европт эрчим хүчний хямрал болж байна (mongolianminingjournal.com) <https://www.mongolianminingjournal.com/a/71928>

53 Европын эрчим хүчний хямрал дэлхий дахинд нөлөөлөх төлөвтэй байна (montsame.mn) <https://www.montsame.mn/mn/read/276927>

баталснаар энэ хүндрэлийн хөнгөвчлөх болно гэж үзэж байна.⁵⁴

Эрчим хүчний хямрал нь Европын улс орнууд Оросоос нийлүүлэх байгалийн хийн хараат байдлын талаарх асуудлыг улам дэвэргэсэн байна. Хэдий тиймч “Умард урсгал-2” байгалийн хий дамжуулах хоолойн маршрут болон түүнтэй холбоотой геополитик нь одоогийн эрчим хүчний хямралын гол шалтгаан биш. Оросын байгалийн хийг Европын зах зээлд нийлүүлэх нь улс орнуудын эрчим хүчний аюулгүй байдалд заналхийлж байгаа нь эргэлзээгүй гэдэг ч Европын холбооны хувьд бүхэлдээ эрчим хүчний хямралын тулгамдсан асуудал биш юм. Харин системийн тогтвортой байдал хангалтгүй, байгалийн хийн хангамжийн төлөвлөлт нь геополитикийн асуудлаас илүү тулгамдсан асуудал болж байна. Мөн Хятадын ногоон эрчим хүчний шилжилт дээрхтэй адил системийн тогтвортой байдлын асуудалтай тулгарч гэж үзэж болохоор байна.

54 Өдрийн сонин 2021.10.08 Дэлхийн улс орнуудад эрчим хүчний хямрал нүүрлэсээр байна (dnn.mn)

4. Дүгнэлт, хэгийн төлөв, санал

Хориг арга хэмжээний дараах Оросын эдийн засгийн тогтворжилт

Хориг арга хэмжээний дараах эхний жил болон газрын тосны үнийн уналтаас хойш Оросын эдийн засаг инфляцийн өсөлт, рублийн огцом уналт, ДНБ-ний хэмжээ бууралт (3-4%) гэх мэт ноцтой хүндрэлтэй тулгарсан. 2015 оны 3 дугаар сарын сүүлээр хямралын эсрэг төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх явцад эдийн засгийн сэргэлтийн эхний шинж тэмдэг гарч ирэв. Хамгийн чухал үзүүлэлт бол долоо хоног тутмын инфляци 1% -иас 0.2% -иар буурсан явдал юм.⁵⁵

Хэдэн сарын хүчтэй уналтын дараа рублийн ханшийг тогтворжуулах боломжтой болсон. Сангийн сайд Антон Силуановын хэлсэнээр рубль газрын тосны үнэд хамаарахаа больсон бөгөөд ханшийн тэнцвэрийн шинэ цэг олдсон болно. Газрын тосны үнэ тогтворжиж, рубль улам бэхжиж байна.⁵⁶ Энэ нь 2014 оны 3 дугаар сарын 24-нд анх удаагаа хямд үнээр 57.45 рубль хүртэл буурсан долларын ханшийг хямдарч байсан газрын тосны үнэтэй адил байсан нь баталдаг.⁵⁷ Гуравдугаар сарын сүүлээр Оросын компаниудын бонд эзэмшигчийн орлогын өсөлт нь 7,3% болж, бусад өрсөлдөгч улс оронтой харьцуулахад ихээхэн тэргүүлж байна.⁵⁸

Барууны орнууд ОХУ хориг арга хэмжээнээс үл хамааран 2014 оны хямралаас амжилттай сэргэж, эдийн засгийн өсөлтийг харуулж байгаа нь АНУ-ын болон ЕХ-ны бүх хүчин чармайлтыг үгүй хийж байгааг хүлээн зөвшөөрч байна.⁵⁹ Үүний зэрэгцээ, хориг арга хэмжээ нь Оросын эдийн засгийн бүтцийг бүхэлд нь өөрчлөхөд хүргэсэн болно.

2015 оны эхээр Европ болон Төв Азийн Дэлхийн Банкны Дэд Ерөнхийлөгч Лора Так ОХУ-д эдийн засгийн хямралын оргил үеийг давж, Оросын эрх баригчдын төсвийн болон мөнгөний бодлогын ачаар эдийн засаг эрчимтэй өсөх болно гэж хэлж байв.⁶⁰

2017 онд Оросын эдийн засаг идэвхтэй сэргэж байна. *Standard & Poor's* (S&P) олон улсын үнэлгээний агентлагийн хэвлэгдсэн тоо баримтаас үзэхэд Оросын зээлийн зэрэглэлийг “тогтвортой” -аас “ээрэг” -рүү оруулж, “BB +” -д урт хугацааны гадаад валютын зээлийн үнэлгээг баталгаажуулсан.⁶¹ АКРА агентлагийн мэдээлснээр ОХУ-ын ДНБ-ний өсөлт 2021 он хүртэл 1.5% байх бөгөөд энэ нь АНУ болон Европын Холбооны өсөлт юм.⁶²

55 <https://vz.ru/economy/2015/3/23/735932.html>

56 <https://vz.ru/economy/2015/3/23/735932.html>

57 <https://ria.ru/economy/20150324/1054193255.html>

58 <https://vz.ru/economy/2015/3/23/735932.html>

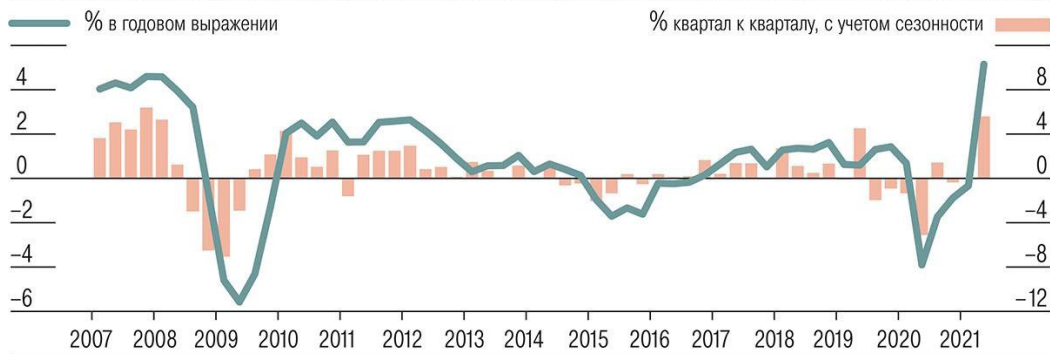
59 <http://actualcomment.ru/bloomberg-ekonomika-rf-vosstanavlivaetsya.html>

60 <https://rg.ru/2015/04/17/ekonomika-site-anons.html>

61 <http://tass.ru/ekonomika/4105728>

62 <https://ria.ru/economy/20170329/1491068980.html>

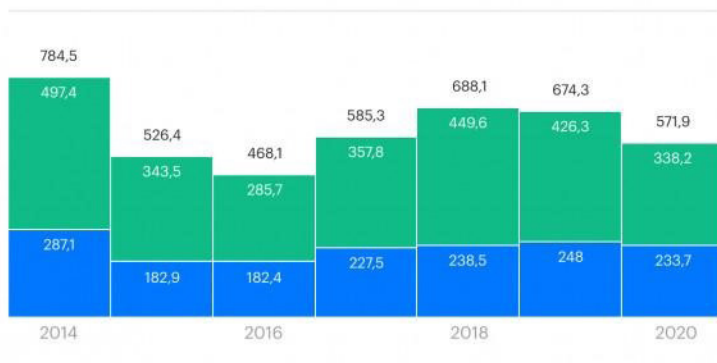
ДИНАМИКА ВВП РОССИИ ИСТОЧНИК: CAPITAL ECONOMICS.

Внешнеторговый оборот России «просел» на 15%

\$ млрд

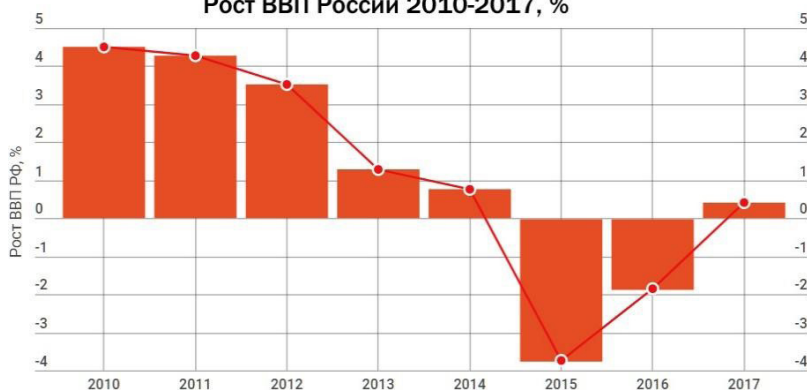
● Экспорт ● Импорт ● Оборот (сумма)

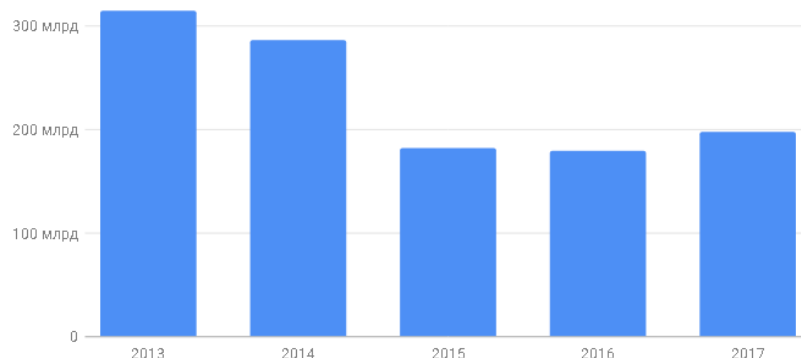
Источник: Росстат, ФТС

© РБК, 2021

Рост ВВП России 2010-2017, %

Импорт в Россию, USD
«Все товары»

Период	Сумма
2013	\$315.3 млрд
2014	\$287.1 млрд
2015	\$182.7 млрд
2016	\$180.2 млрд
2017	\$198.4 млрд
Итого:	\$1163.6 млрд

ru-stat.com

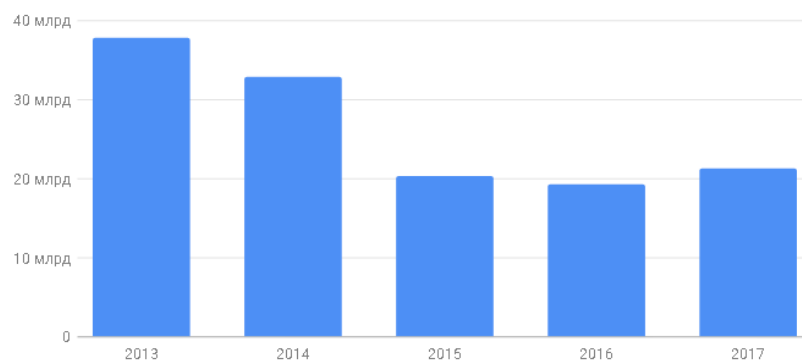
№	Страна	∑ (2013-2017)	Доля
1	Китай	\$218 млрд	18.7%
2	Германия	\$132.1 млрд	11.4%
3	США	\$68.6 млрд	5.9%
4	Беларусь	\$53.5 млрд	4.6%
5	Италия	\$52.3 млрд	4.5%
6	Франция	\$46.4 млрд	4%
7	Япония	\$44.7 млрд	3.8%
8	Украина	\$40.6 млрд	3.5%
9	Южная Корея	\$35.3 млрд	3%
10	Польша	\$27.8 млрд	2.4%
11	Англия	\$26.7 млрд	2.3%
12	Казахстан	\$25.9 млрд	2.2%
13	Турция	\$23.1 млрд	2%
14	Нидерланды	\$20.7 млрд	1.8%
15	Чехия	\$18.8 млрд	1.6%
16	Финляндия	\$18.3 млрд	1.6%
17	Испания	\$17.3 млрд	1.5%
18	Бразилия	\$15.8 млрд	1.4%
19	Бельгия	\$14.6 млрд	1.3%
20	Индия	\$13.5 млрд	1.2%
...
По всем странам:		\$1163.6 млрд	100%

ОЛОН УЛС СУДЛАЛ - 2021

Группа товара	2013	2017	Изм.	∑ (2013-2017)	Доля
01 : Продукты животного происхождения	\$14.6 млрд	\$6.35 млрд	▼ 56%	\$45.7 млрд	3.9%
02 : Продукты растительного происхождения	\$13.9 млрд	\$9.42 млрд	▼ 32%	\$55.7 млрд	4.8%
03 : Жиры и масла	\$1.24 млрд	\$1.05 млрд	▼ 15%	\$5.68 млрд	0.5%
04 : Пищевые продукты, напитки, табак	\$13.6 млрд	\$8.53 млрд	▼ 37%	\$52.3 млрд	4.5%
05 : Минеральные продукты	\$6.71 млрд	\$4.01 млрд	▼ 40%	\$25.6 млрд	2.2%
06 : Продукция химической промышленности	\$33.7 млрд	\$24.9 млрд	▼ 26%	\$136.6 млрд	11.7%
07 : Пластмассы, каучук и резина	\$16.2 млрд	\$11.1 млрд	▼ 32%	\$63 млрд	5.4%
08 : Изделия из кожи и меха	\$1.53 млрд	\$982 млн	▼ 36%	\$5.42 млрд	0.5%
09 : Древесина и изделия из нее	\$1.74 млрд	\$627 млн	▼ 64%	\$5.18 млрд	0.4%
10 : Книги, бумага, картон	\$4.88 млрд	\$2.61 млрд	▼ 46%	\$17.5 млрд	1.5%
11 : Текстиль	\$13.2 млрд	\$9.06 млрд	▼ 31%	\$51.2 млрд	4.4%
12 : Обувь, головные уборы, зонты и др.	\$4.84 млрд	\$2.94 млрд	▼ 39%	\$16.7 млрд	1.4%
13 : Изделия из камня, керамики и стекла	\$4.12 млрд	\$2.24 млрд	▼ 46%	\$14.4 млрд	1.2%
14 : Драгоценности	\$880 млн	\$469 млн	▼ 47%	\$3.57 млрд	0.3%
15 : Металлы и изделия из них	\$21.8 млрд	\$13.6 млрд	▼ 37%	\$77.6 млрд	6.7%
16 : Машины, оборудование и аппаратура	\$92.5 млрд	\$62 млрд	▼ 33%	\$352.2 млрд	30.3%
17 : Транспорт	\$44.8 млрд	\$21 млрд	▼ 53%	\$135.2 млрд	11.6%
18 : Инструменты и аппараты, часы	\$9.43 млрд	\$5.89 млрд	▼ 40%	\$34.4 млрд	3%
19 : Оружие и боеприпасы	---	---	---	---	0
20 : Разные промышленные товары	\$8.59 млрд	\$5.1 млрд	▼ 41%	\$31.2 млрд	2.7%
21 : Произведения искусства и антиквариат	\$18.4 млн	\$10.1 млн	▼ 45%	\$64.9 млн	0%
22 : Скрытый раздел	\$7.12 млрд	\$6.76 млрд	▼ 5%	\$34.2 млрд	2.9%
Итого:	\$315.3 млрд	\$198.4 млрд		\$1163.6 млрд	100%

Импорт в Россию из Германии, USD

«Все товары»

Период	Сумма
2013	\$37.9 млрд
2014	\$33 млрд
2015	\$20.4 млрд
2016	\$19.4 млрд
2017	\$21.4 млрд
Итого:	\$132.1 млрд

ru-stat.com